

Rapport från FINNSAM-konferensen 31 augusti - 2 september 2012 i Grangärde-Säfsen FINNSAM 20 ÅR

Vi anlände till Säfsen Resort utanför Fredriksberg och togs emot av Tor Eriksson och Kenneth Norrgrann, ansvariga för konferensen. Efter inkvartering i våra stugor nere i backslutningen samlades vi för fredagens utflykt, en lång bilkaravan ringlar sig upp till Brushöjden. Döm om min förvåning så hamnade vi i ett kalhygge, bland ris och stubbar. Bergvik Skog och Stora Enso tog emot oss och bjöd på delikat sopplunch.

Björn Risby, Bergvik Skog redogjorde kortfattat för bygdens historia, från första bosättningen av skogsfinnar, över till första järnbruket i Gravendal fram till nutida skogsbruk. Numera ägs markerna till stor del av Bergvik Skog, vilka sköter förvaltningen. Stora Enso sköter de praktiska bitarna av avverkningen. Företagen är certifierade och det åligger entreprenörerna att ta hänsyn till naturen och lämningar i skogarna vid avverkningar. **Lars Hammar**, Stora Enso berättade att man noga markerar lämningarna och att maskinförarna har aktuella kartor med information om de lämningar som finns i området, så vitt de är kända.

Ett stort tack för den goda lunchen framfördes av Tor och som en extra överraskning fick deltagarna varsin regnjacka av Bergvik Skog. Efter mödosam vändning av alla bilar fortsatte resan till byn Hån. **Hans Berglund**, Sunnansjö hälsade välkommen till byn Hån, belägen i Säfsens finnskog. **Enar Gustavsson**, bosatt i gården Valborghöjden i Hån, och Hans blev våra guider på en byavandring. I Hån bodde det ca 20 familjer på 1950-talet numera är det fyra bofasta hushåll. Inägorna i byn är öppna och är numera naturreservat.

*Några FINNSAM:are på
utflykt i Hån*

Foto: Jan-Erik Björk

Vi vandrade upp mot reservatsgränsen och på grund av den regniga sommaren fick vi en blöt upplevelse, men det är vackert att vandra i hagmark med fina björkar och stenrösen här och där. I den övre delen av de gamla bosättningarna är skogen kvar och vi begrundade ett röse som enligt Hans var lämning efter den första bosättningen. En stensatt källa, många stenrösen och en ännu inte igenväxt åkerlycka rönkte stort intresse. Så vandrade vi nedåt i reservatet och aktade oss för komockorna, reservatet betas av får och kor. Vi stannade till

vid röset efter ytterligare en bosättning och fortsatte sedan till nedre delen av byn. Här fanns lämningar efter en smedja och ett antal gropar efter sommargravar, vilka användes tills det blev vinterföre och kistorna kunde forslas till kyrkogården i Nås.

Vandringen fortsatte upp till Karl Johan-stället där **Marita Holmqvist** och **Swen Söderman** tog emot och här var kaffet framdukat. Vi bjöds på tunnbrödsrulle med rökt fårfiol, mycket gott! Marita och Swen berättade att de sköter om reservatet och till sin hjälp har de nuläget 123 tackor och 130 lamm, som de själva äger, och har lånat in 15 nötdjur. Alla djuren betar i olika hagar som skall stänglas, ett stort och tungt jobb. Dessutom måste en del marker slås med lie och röjning göras runt alla stenrösen, en fantastisk insats för att rädda kulturmiljön! Tack för kaffet och så hastade vi vidare.

Vi for så vidare mot Skifsen, en gammal finnbosättning som legat övergiven i många år. **Susanne Andersson**, Fredriksberg tog emot oss och berättade om platsen. På denna plats låg en bosättning som togs upp av släkten Puroinen som fanns kvar i Skifsen i alla år. Skifsen och Drafsen hörde ursprungligen ihop, men delades redan under 1600-talet. I Skifsen har nu byggts upp ett flertal byggnader, bastu, stolpbod och kokhus, vilka är klara och dessutom en ria och en lada som ännu inte är färdiga. För att öppna upp området för byggnation gjorde man en svedja som gav en liten rågskörd.

*Nya
skogsfinska
byggnader vid
Skifsen*

*Foto: Jan-Erik
Björk*

Vid bastun fick vi en livfull instruktion av **Hans Horm** om hur man hanterar en knackelie. Föreningen Skifsens vänner hade ordnat en delikat middag med öring, färskpotatis och hjortronsås, och till efterrätt serverades hillo. Allt framdukat på en rustik bänk med fina dekorationer. Ett stort tack framfördes av deltagarna. Tyvärr blev vi tvungna att alltför snart åka från denna underbara plats, solglitter i sjön, trevliga människor och fina byggnader.

Kvällens föredrag framfördes av **Jan-Erik Björk** och **Lars-Olof Herou**. I föredraget redogjordes för den skogsfinska kolonisationen i Grangärde och Säfsen. De berättade om tiden innan skogsfinnarna slog sig ner och redogjorde också för etableringsprocessen, val av boplats, syn, beslut om skattefrihet och skattläggning.

Lördagen började med en god frukost innan vi klev på bussen. Vår glada och trevliga busschaufför Åke önskade oss trevlig resa och så bar det iväg mot Skattlösberg. Väl framme vid Finngammelgården, Skattlösbergs hembygdsgård väntade kaffe och goda bullar. Vi delades i två grupper och min grupp vandrade fram till Luossastugan där Dan Andersson bodde under några år. **Heidi Baier**, som arbetar som guide där, tog emot oss och vi fick en fantastisk stund med henne.

Heidi Baier vid Luossastugan.

Foto: Jan-Erik Björk

Hon är en sagolik tolkare av Dan Anderssons visor och vi fick höra berättelsen om Dan Anderssons liv. Vi blev helt betagna av denna upplevelse!

Sedan fick vi med hjälp av guiden **Yngve Thorné** höra lite om byn Skattlösberg. Vi vandrade genom naturreservatet som är ett av de områden som finns med i Länsstyrelsen i Dalarnas EU-projekt "Foder & fågling i Dalarna". Ca 25 olika platser finns med i projektet som syftar till att restaurera ängsmarker och värna om de sällsynta växter som finns. Det tas fram en betesordning i hagarna som skall befrämja växtligheten, många växter är gynnade av avbetning. En del av åkrarna i byn har hävdats i 400 år. Numera går Yngves hästar av rasen hafling och betar på ängarna. Enligt gamla berättelser fanns en gräns vid Långvasselåa och bron över den. Där slutade lagen att gälla och länsman tordes inte passera och göra några förrättningar i byarna på andra sidan. Yngve visade en växt som heter Mästerrot men kallas för Kobota och denna användes till att bota sjukdomar hos kreaturen. Denna växt förekommer sällsynt i bl. a. Dalarna.

Återvände till hembygdsgården och den väntande lunchen som bestod av Kolbullar, här stektes för brinnande livet under ledning av hembygdsföreningens mesta eldsjäl **Christina Johansson**. En snabb titt på den fina utställningen i huvudbyggnaden hanns med och förstås en titt i rökstugan. Mätta och belåtna återvände vi till bussen och vår guide **Nils Holmdahl**. Nils hade mycket att berätta och visa oss under resan, Dan Anderssons födelseplats den gamla skolan numera riven, Långvasselbron, Torsbergs finnby, Svenskfallet, Abborrberg, Djupadalen, Raiski, Mutti-Lasses täppa med lämningar efter jordkoja och Aspfallet.

Hässja vid Skattlösberg.

Foto: Jan-Erik Björk

Så kom vi fram till Nitten eller Tallbackens by. Slakten Kukkoinen bosatte sig här, men numera ser vi bara stora gården efter det att gårdarna har flyttats längre upp på åsen. Vid en rivning av en av gårdarna räddades en stor mängd handlingar och dokument tack vare Erik Yngström, bibliotekarie i Grängesberg. Tack vare detta kan en del av byns historia berättas.

Vi for vidare mot Bringsjöberg och när vi svängde upp mot byn åkte vi en raksträcka kallad Västerlånggatan, som bar uppför en brant backe. Nils Holmdahl berättade om byns historia. Här uppe finns Liss-Jans gården där Nils Mattsson slog sig ner. Alla gårdar i byn byggdes av ättlingar till Nils Mattson. En handelsman Wahlqvist fanns i byn känd för att "ha dåliga varor och konstiga öppettider".

Så styrde vi kosan mot Rikkenstorp där Nils och **Hélène Holmdahl** bor. Nils berättade om gården, en gammal finnbosättning och sedan bänkade vi oss vid kaffeborden i lagårn. Vi fick tillfälle att se den fina utställningen om skogfinnarnas historia, en titt i den ny-gamla rökstugan och en vandring i den underbara omgivningen. Åkrarna breder ut sig ner mot sjön och det är en km från mana ner till vattnet. Hélène och Nils har lagt ner ett otroligt jobb för att återställa och rusta upp gården, där får, höns och ankor trivs gott.

Rikkenstorp

Foto: Jan-Erik Björk

Återvände till Säfsen fulla av intryck från dagen! Kvällens middag serverades i Folkets hus i Fredriksberg. Efter välkomstdrinken, must från Grangärde musteri, bänkade vi oss vid borden och Ludvika kommuns representant **Ingvar Henriksson**, kultur och fritidsnämndens ordförande, hälsade oss välkomna till Ludvika kommun och bjöd oss varsågod. Festmiddagen bestod av Wallenbergare på älgkalvkött & potatispuré. **Jan Myhrvold** tackade för maten.

Efter middagen framfördes gratulationer från Solør-Värmland Finnkulturörening med en penningssumma att användas till ett seminarium och från Torsby Finnkulturcentrum, som gratulerade med att alla medlemmar får 10 % rabatt på inköp från finnkulturcentrum. Kaffe och god marsipantårta avslutade måltiden.

FINNSAM 20 ÅR HURRA!

Efter middagen presenterade **Maud Wedin** nya hemsidan, som väckta stort intresse. Sedan följde en rapsodi av händelser från FINNSAM:s 20-åriga historia. **Bosse Hansson** framförde medlemmarnas tack till Maud Wedin som varit drivande i närverket allt sedan starten. Kvällen avslutades med allsång, Dan Andersson-visor så klart.

Söndagen började med föredrag av Jan-Erik Björk och Lars-Olof Herou med tema *Finnarna och tinget – om lag och rätt på Finnmarken*. Genom autentiskt material i källorna kan man ta kål på diverse fördomar om skogsfinnarna. Innehållet i föredraget berörde bland annat rättvisans tjänare, lagstiftning, tingsprocesser, fastighetsrätt, svedjande, upptagning av torp, lösfinnar, skatter.

Mats Wahlberg, Institutet för språk- och Ortsnamnsforskning, berättade om Säfsens tidiga historia, och dessutom om Ortsnamnens betydelse.

Därefter följde FINNSAM:s höstmöte.

Konferensen avslutades med att framföra ett **stort tack till Tor Eriksson och Kenneth Norrgrann** för en utmärkt planerad och genomförd konferens. **Birger Nesholen** tackade Maud Wedin för hennes engagemang och hennes drivkraft för att hålla intresset för och kunskapen om skogsfinnarna levande.

Några röster från deltagarna får avsluta rapporten:

Inom FINNSAM får ta del av nya rön, får kunskaper från olika håll och ett bra sätt att få kompetensutveckling inom jobbet.

Man får goda vänner och besöka nya miljöer. Man får forskningstips och haft möjlighet att delta i arkeologiska utgrävningar.

”Roligare än jag trodde och jag har lärt mig mycket”, tyckte Esaias Lundell, yngste deltagaren i konferensen.

Vid frukosten satt tre FINNSAM-medlemmar vid ett bord, en man kommer in och sätter sig vid bordet bakom. Liv vänder sig om och frågar ”Är du FINNSAM?” Mannen ser lite frågande på henne och utbrister ”Nej, Jag är ensam!”

Med detta är ännu en konferens till ända.

Inga - Greta Lindblom